

GDO: Çağdaş Cehalet

Prof. Dr. Selim Çetiner, Sabancı Üniversitesi, Tuzla, İstanbul

Çağımızın en meşhur futuristi (gelecekçisi) olarak tanımlanan Alvin Toffler'in 1970'de yazdığı ve Türkçe'ye "Şok: Gelecek Korkusu"¹ olarak çevrilmiş bulunan kitabındaki öngörülerden birisi de "yarının cahilleri okuma yazma bilmeyenler değil, okuyup da öğrenmeyen ya da öğrenemeyenler" şeklindedir. Toffler'in bu kitaptaki bazı önerileri hala tartışma konusu olsa da bugün içinde yaşadığımız küresel köy, hızla gelişen teknolojik gelişmeler karşısında insanların çaresiz kalması, Çin'in önlenemez yükselişi gibi olgular yanında "okumuş cahiller" öngörüsünün de doğru çıktığını görüyoruz.

TarlaSera'da geçen ay çıkan "Yerseniz..." başlıklı yazıda belirttiğim sözde çevreci Cihangir çocuklarının yürüttükleri GDO karşıtı kampanya o kadar başarılı oldu ki kampanyanın önde gidenlerinden biri destekçilerine gönderdiği mesajda "...bu mesajı sana mutluluk ve heyecandan ellerim titreyerek yazıyorum. **Evet, başardık!** TGDF 29 adet gıda amaçlı GDO için ithalat başvurusunu geri çekti." diyor. Ardından o pek araştırmacı, pek entel köşe yazarlarımızdan da benzer sevinç çığlıkları yükseldi: "Greenpeace'in fendi, GDO'yu yendi", "Bravo Greenpeace", "Teşhir korkusu Greenpeace'çi yaptı", "Şampiyon olduk, ne yapacağız şimdi?".

Gerçekten, ne yapacaksınız şimdi?

Daha önce defalarca yazdığım ve aşağıda tekrar özetleyeceğim üzere, olmayan bir şeye karşı savaş açtınız ve savaş kazandınız. Büyük bir aferin hak ettiniz...

Madem gerçek çevre sorunları, HES'ler sizi ilgilendirmiyor (bunların web sayfasına bakınız; memleketin dört bir yanında HES katliamları devam ederken, bu konuda tek bir satır yok) şimdi hodri meydan: Organik üretimle, dağda bayırda yetişen otlarla püsürle 75 milyon insanı nasıl besleyecekseniz bir gösterin de tarımsal üretimi artırmada modern teknolojileri öneren bizleri mahcup edin.

Gerçi onlar da haklı; HES'e karşı gösteri yapıp biber gazı yemektense, Cihangir *cafe* lerinde oturup medyanın sınırsız desteği ile yemezler demek pek daha kolay.

İsmet Berkan köşesinde "Sözde bilimle populizm birleşince daha çok GDO zaferi elde edilir" diye konuya başka bir bakış açısı sunduğunda ise arı kovanına çomak soktuğunu şu sözlerle ifade ediyordu "GDO'lar konusunda bir yazı yazacak oldum. Başıma gelmeyen kalmadı. Ne rüşvetçiliğim kaldı ne ahlaksızlığım... Sözde Türkiye'nin 'okumuş yazmış' kesiminde yer alan orta üst sınıf insanların bir bölümünden sadece dün sabahtan öğlene kadar işittiğim hakareti başka hiçbir vesileyle bu yoğunlukta işitmemiştim".

Başka bir köşe yazarı da "Olmadı İsmet Bey" diye başlayarak, baştan beri GDO'ya Hayır Platformunun önderliğini yapan ziraat meslek odasının sözde bilimsel verilere dayalı ancak

¹ Toffler, A. 2011. Şok: Gelecek Korkusu. Koridor Yayınevi.

gerçeklerle alakası olmayan yalan-yanlış iddialarını okurlarıyla paylaşmakta beis görmüyor. Tam, şıracının şahidi bozacı misali...

TarlaSera'nın bu sayısında Ali Esat Karakaya, GDO konusunda ülkemizde yaşanan tartışmaların ne kadar tutarsız olduğunu, bilimsel veri kisvesi altında oluşturulan bilgi kirliliğinin nedenlerini ve nasıl önlenebileceğini gayet açık bir şekilde ortaya koyuyor. Tabii yine okuyup öğrenmek isteyenlere...

Neyse, İsmet Berkan moralini bozmasın. Einstein'ın dediği gibi “*insanların önyargısını kırmak, atomun çekirdeğini parçalamaktan zordur*”.

Sanırım bundan birkaç ay önce tarla bitkileri ıslahı konularında çalışan bir hocamız Radikal gazetesinde GDO'lar konusunda yaşanan bilgi kirliliği ve kafa karışıklığının altını çizerek, genetiği değiştirilmiş organizma, ıslah, hibrit vs gibi kavramları açıklayan bir yazı yazdı; ertesi gün aynı gazetede pek entel bir köşe yazarı hemen başlık attı “*Cahil profesörler ve GDO*”. Yazdığı yazı ise tam bir yanılsamalar manzumesi. İnsana “cahil profesör görmek istiyorsanız aynaya bakınız” dedirtecek cinsten...

Aslında diplomalı cahiller günümüzde sadece Türkiye'ye mahsus değil. Michael Shermer, “*İnsanlar Saçma Şeylere Neden İnanırlar*²” başlıklı kitabının sonlarında zeki insanların kendilerini ve çevrelerini aldatmada ne kadar başarılı olduklarının güzel bir analizini yapar ve zeki insanların saçma şeylere inanmaya diğer insanlardan daha meyilli olduğunu yazar.

Burada yeri gelmişken, Michael Specter'in “*Denialism*³” yani “Reddiyecilik” başlıklı kitabını okumanızı da tavsiye ederim. Specter'e göre toplumdaki bilime ve buna dayalı teknolojik gelişmelere agnostik yaklaşımın, yani bunların ne iyi ne de kötü olduklarının, son yıllarda yerini gittikçe şüpheye, hatta bilimsel verilerin bazı kesimlerce reddedilmesine kadar vardırıldığını verilere dayalı olarak anlatıyor. Aşıya karşı olan grupların nasıl etkili oldukları, buna bağlı olarak dünyadan silindiği zannedilen salgın hastalıkların nasıl yeniden hortladığı ibret verici. Daha da ibret verici olanı ise Afrika'da kıtlık yaşanır ve insanlar açlıktan can verirken, Avrupa'lı STK'ların telkiniyle ülke yöneticilerinin gıda yardımlarını GDO oldukları gerekçesiyle geri çevirmeleri. Kitapta organik gıda çılgınlığı, alternatif tıp adı altında harcanan milyarlarca dolar ve yine yitirilen hayatlar, veriler ışığında gözler önüne seriliyor.

El Gazali'nin “Cahillerle tartışmayın. Ben hiç kazanamadım.” sözlerini her halde duymuşsunuzdur. Dilerseniz, El Gazali'nin bu uyarısını bir yana bırakıp, bilimin ışığında ve aklımızın rehberliğinde çağdaş cehaletle mücadelemize devam edelim.

Tekrar hatırlatmakta yarar var:

- Türkiye'de şimdiye kadar elde edilen bilimsel veriler ve dünyadaki gelişmeler devekuşu titizliği ile görmezden gelinerek, genetiği değiştirilmiş bitkilerin yetiştirilmesi Biyogüvenlik Kanunu ile yasaklanmış durumdadır. Yani ülkemizde GDO yetiştirilmemektedir.

² Shermer, M. 2007. İnsanlar Neden Saçma Şeylere İnanır. Altın Bilek Yayınları

³ Specter, M. 2010. Denialism: How Irrational Thinking Harms the Planet and Threatens Our Lives. Penguin Books

- Ancak, bu GDO'ların bir kısmının hayvan yemlerinde kullanım amacıyla ithaline izin verilmektedir. Doğrudan insan gıdası için kullanıma şimdiye kadar izin verilmemiştir.
- GDO karşıtlarının iddialarının aksine, Tübitak desteği ile yürütmüş olduğumuz GDO taraması gıda ürünlerinde GDO kullanılmadığını göstermiştir. Geçen yıl yapmış olduğumuz geniş kapsamlı bir anket çalışması da büyük gıda firmalarının gerek kanuni zorunluluk gerekse ihracat yaptıkları ülke pazarlarında sıkıntı yaşamamak için en az son 2 yıldır zaten GDO olmayan hammadde kullandıklarını ortaya koymuştur.
- Gıda üreticilerini temsil eden sektör örgütlerinin GDO'ların gıda amaçlı kullanımı için Biyogüvenlik Kurulu'na başvurusu, GDO'suz hammadde ithal ederken karşılaştıkları sıkıntıları gidermeye yöneliktir.
- Bu konuyu biraz açmak gerekir ise: AB ülkelerinde gıda ve yem amaçlı olarak izin almış 47 GDO, bir gıda ürünü içerisinde % 0.9'dan fazla ise bunu etiketlemek gerekir. Henüz izin verilmemiş GDO'lar ise % 0.1'in altında bulduklarında, "Low Level Presence" ya da "Adventitious Presence" olarak yani istem dışı karışma olarak değerlendirilip ithaline engel teşkil etmez. Türkiye'de istem dışı karışmaya tolerans halen 0 olduğu, diğer bir anlatımla AB'deki % 0.1 tolerans bizde kabul edilmediği için, GDOsuz ürün ithal ederken dahi o gemiyle daha önce GDO taşınmış ise gemide kalan birkaç tane GDO nedeniyle binlerce ton GDOsuz ürününüzün GDolu damgası yiyip geri çevrilmesi kaçınılmazdır.
- Bu şekilde oluşan kargaşada şimdiye kadar Türkiye gereksiz yere 1 milyar dolara yakın para kaybetmiştir.
- Aslına bakarsanız, daha önce de belirttiğim üzere gerek AB mevzuatı gerekse uluslar arası biyogüvenlik standartları ile uyuşmayan Biyogüvenlik Kanunu ve ilgili yönetmelikler çerçevesinde verilmiş olan GD ürün izinleri de yasal ve bilimsel dayanaktan yoksundur.
- Buna ek olarak, bu *ala turca* biyogüvenlik mevzuatının uygulamalarında bir başka açmaz daha var. Bakanlık tarafından İllere gönderilen talimat, sadece izin verilen "genler" için GDO testi öngörürken, izin verilmemiş olanları göz ardı etmekte yani bunlara bakılmamaktadır. Diğer bir ifade ile bu biyogüvenlik mevzuatı tam olarak uygulanırsa, zaten bırakınız GDoları, 1 gram dahi GDOsuz ürünün ithali mümkün olamayacaktır.
- Araştırma amaçlı GDO ürünlerinin ithalinin hatta bu konuda araştırma yapılmasının da aslında benzer sıkıntılara maruz kalacağını daha önce yazmıştım.

TarlaSera'nın bu sayısında detaylarını görebileceğiniz üzere bir taraftan küresel ısınma ve buna bağlı iklim değişiklikleri tarımsal üretim üzerinde olumsuz etki yaparken, diğer yandan artan ve kentleşen nüfus ile birlikte gıda ürünlerine talep de artmaktadır. Tarımsal üretimin yeni tarım alanları açmadan ve mevcut kısıtlı tatlı su kaynaklarını kullanarak sürdürülebilir şekilde artırılabilmesi için genetik mühendisliği dâhil modern bitki ıslahı araştırmaları büyük önem taşımaktadır.

Konuyu toparlayacak olursak, sözde bilimciler ile populist bakanlık sayesinde sadece tarımsal biyoteknoloji çalışmaları değil aynı zamanda Türkiye'nin gıda güvenliği ve gıda güvencesi de

büyük tehlike altında. Şu anda Türkiye'ye sıcak para girişi tarımsal üretimle uğraşanlara bol keseden destek verilmesini mümkün kıldığından problem pek yok gibi... Ama tarımsal üretim girdilerinin fiyatlarının yüksek olması Türkiye'de yapılan gıda üretiminin fiyatlarının dünya fiyatlarının üzerinde olmasına yol açıyor... Gıda sektörümüz ise "dâhilde işleme rejimi" adı altında yurtdışından gümrüksüz ithal edip kullandığı hammadde sayesinde tarımsal üretimimizi sözde ileri götürüp, ihracat rakamlarının da olumlu yönde gelişmesine yardımcı oluyor. Kazara ithalat aksayıverirse bakalım bu *ala turca* biyogüvenlik sisteminin oluşturduğu dengeler nasıl değişecek?

Hatırlarsanız geçenlerde TMO'nun buğday silolarında GDO bulunduğunu yazdı gazeteler. Dünyada olmayan şeyi bulmada bu kadar mahir olan biyogüvenlik zaptiyelerinin yaptığı diğer denetimlere nasıl güvenilebileceği de ayrı bir soru işareti.

Sonuç yerine İsmet İnönü'nün Ankara Hukuk Fakültesi'nin yedinci yılı münasebetiyle yapmış olduğu konuşmadan birkaç cümleyi günümüz Türkçe'siyle aktarıyorum: “*Arkadaşlar, bilimde eksik adamların toplanması tam adamlar vermez. Bin yarım ve bin cahil bir yarımından daha faydalı olamaz; fakat daha zararlı olur. Bin yarım adam bir tam adam değildir. Bilim kurumlarımızdan çıkanlar daima iyi yetişmelidirler. Siyasette ve yönetimde en zararlı şey, milletler ve kuruluşlar için giderilmesi en zor olan felâket, yarım bilgili adamların yetki sahibi olmalarıdır.*⁴”

⁴ <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/248/2227.pdf>